

ERKEN TANILAMA VE YÖNLENDİRME SİSTEMİ

OKUL YÖNETİCİLERİ İÇİN EL KİTABI

I. Önleme ve Erken Uyarı Modeli: Kavramsal Giriş

Çocuklara yönelik riskleri erken tanılama ve önleme yaklaşımı	5
Önleme çalışmaları ile çocuk koruma müdahalelerinin farkı	7

II. Erken Uyarı Sisteminde Risk Koşullarını Tarama Süreci ve Yönlendirmeler

Taranan risk koşulları	16
İstismar olgularında çocuk koruma mekanizmasını harekete geçirmek	25
Risk takip kurulu ve değerlendirme süreci	37
Ön değerlendirme ekibine yönlendirme ve öncesinde yapılması gerekenler	47

III. Erken Uyarı Modeli Kapsamında Bilgi Paylaşımı

Önleme ve erken uyarı modeli kapsamında bilgi paylaşımı	51
---	----

Ekler:

- EK 1:** Bilgi Eki: İhmal ve İstismarın Tanılanması
- EK 2:** Form: Orta Öğretim Risk Koşulları Tarama Formu
- EK 3:** Form: Risk Takip Kurulu Formu
- EK 4:** Kılavuz: Bursa İli Geneline Sunulan Destek Mekanizmalarına Yönlendirme

Çocukluk döneminde sağlıklı gelişimi olumsuz etkileyen risklere maruz kalmak, gelişimde geri dönülemeyecek etkiler bırakmaktadır. Özellikle karşı karşıya kalınan riskler yüzünden *kaçırılan olumlu gelişim fırsatları* (ör. eğitimi tamamlama gibi) *bir daha yakalanamayacağı* için çocuğun hem bugününü, hem de yarınlarını etkiler. Kişinin gelişimini olumsuz yönde dönüştüren **riskler önceden öngörülebilirse, gerekli tedbirler sayesinde risklerin gerçekleşmesi engellenebilir.** Çocuklara yönelik risklerin gerçekleşmesini önleme ancak devlet kurumlarının işbirliği ve bu konunun önceliğinin devlet ve kamuoyu tarafından benimsenmesiyle oluşturulabilir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin çeşitli maddelerinde de (Madde 3. Çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ilkesi, Madde 19. Suistimal ve ihmalden korunma hakkı gibi) değinildiği gibi, çocukları onlara zarar verebilecek tehlikeli durumlardan koruma sorumluluğu devlete verilmiştir.

Son yıllarda birçok gelişmiş ülkede (özellikle Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde) çocukların *en yüksek yararlarını gözet*en ve onların *"iyi olma halini ve esenliklerini destekleyici"* devlet stratejileri geliştirmek önemsenen bir sosyal politika alanı olmuştur. "Çocukların esenliklerini desteklemek" başta onların gelişimini yaralayabilecek her türlü riskten uzak büyümelerini sağlamayı içermektedir. Dolayısıyla, bu ülkelerde özellikle çocuklara yönelik **riskleri önceden farkedebilecek ve gerekli adımları atabilecek mekanizmalar** kurulmuştur. Ortak amaç, kapsamlı önleme mekanizmalarıyla başta ihmal ve istismar olmak üzere çocukların olumsuz gelişimine yol açan durumları engellemektir.

Ülkemizde de son yıllarda çocukların gelişimlerini zedeleyecek riskleri ve etkilerini azaltmaya yönelik önleme çalışmaları çok kurumlu işbirliklerinin oluşturulmasını öngörerek başlatılmıştır. Bu bağlamda çocukla ilişkili kurumlara (eğitim ve sağlık kurumları, sosyal hizmetler ve kolluk kuvvetleri) verilen birincil sorumlulukları vardır.

Önleme çalışmalarında son yıllarda yurtdışında kullanılan bir başka kavram da önleyici adımlarla **“olumlu gelişimin desteklenmesi”** noktasıdır. Sadece risklere odaklanmak ve riskleri azaltmaya çalışmak günümüzde önleme çalışmalarında yeterli görülmemektedir. Risklerin azalması ya da ortadan kalkmasının, olumlu gelişimin mutlaka gerçekleşeceği anlamına gelmediği görülmüştür. Ayrıca “çocuğun en yüksek yararının gözetilmesi” ve çocuğun “esenliğinin desteklenmesi” kavramları da yalnızca risklere yoğunlaşmayıp, olumlu gelişimi destekleyecek unsurların var olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla, önleme çalışmalarında sadece madde kullanımı riski ya da okul terk riski kişinin gelişiminden bağımsız ele alınmayıp, daha **bütünsel bir yaklaşımla, gelişmekte olan kişinin temel yaşam becerilerine (sağlıklı ilişki kurabilme, özdenetim, duygu denetimi gibi) yatırım** yapılarak, riskli durumlar karşısında daha “dayanıklı” kalmaları amaçlanmaktadır. Çocuğa ya da gence bütünsel bakan ve onun sağlıklı gelişimi için gereken koşulların yaratılmasına odaklanan bu bakış açısı, önleme çalışmalarını şekillendirmektedir.

ÖNLEME ÇALIŞMALARI İLE ÇOCUK KORUMA MÜDAHALELERİNİN FARKI

Çocuklara yönelik riskleri önceden fark edip önlemeye çalışmak, kavramsal olarak “çocuk koruma” kavramıyla yakından ilişkilidir. Çocukları, onların gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek her türlü riskten korumak, öncelikle gelişimi olumsuz yönde etkileyen **risk göstergelerini tanılamayı ve müdahaleyi** içerir. Var olan çocuk koruma mekanizması öncelikle zarar görmüş ya da zarar görme riski çok yüksek olan çocuk ve gençlere yönelik her türlü bakım ve sağaltım süreçlerini kapsamaktadır. Doğası gereği yaşanan olumsuz olayların etkilerini azaltmak için oluşturulmuştur. Önleme konusu ise koruma kapsamından çok daha geniş bir alanı içerir. Bu yönüyle, ihmal ve istismarın sonrasında oluşturulan koruyucu müdahaleden kapsam açısından farklı olmak ile birlikte, birbirini izleyen süreçler oldukları ortadadır. Önleme noktasının yeterli değerlendirilemediği durumlarda karşımıza kötü muameleye maruz kalmış çocuk ya da gençler çıkmaktadır. Bu durum da geri dönüşü çok daha zor olan bir noktayı (rehabilitasyon/iyileştirme) getirmektedir.

Önleme çalışmalarının temeli **güçlü ve ulaşılabilir bir sosyal hizmet anlayışına** dayanır. Ağırlığını sadece müdahaleye vermeyen bu anlayış doğrultusunda önleme konusu sosyal hizmet alanının merkezinde bulunmaktadır. Ailelerin ve çocukların sağlıklı bir gelişim süreci içinde olmalarının desteklenmesi, sorunların erken dönemde tespit edilmesi, ailelerin ve çocukların gerekli hizmetlere kolayca ulaşabilmesi yukarıda bahsi geçen ve önleme konusunda önemli yapılar kurmuş olan ülkelerde sosyal hizmet yapılanmasının gücü ile ilişkilidir. Önleme çalışmaları doğum öncesi dönemden başlayarak, doğum sonrası bebeğin ve ailenin ebeveynlik kapasitelerinin artırılması (ör. ebe/hemşire ev ziyaretleri, eğitimler), erken çocukluk döneminde başta aile içinde çocuğa bakım sürecinin gelişimi destekler nitelikte olmasının gerekli eğitim ve

hizmetlerle sağlanmasına ve anaokul dönemi ile birlikte eğitim kurumları bünyesinde de çocuğun gelişimsel gereksinimlere duyarlı bir şekilde desteklenmesine dayanır. Dolayısıyla, önleme çalışmalarının temel ebeveynlik beceri eğitimleri (ör. MEB/AÇEV Anne Destek, Baba Destek programı, MEB Benim Ailem Programı) gibi yaygın uygulamalarla başlayıp, anne/baba-çocuk ilişkisinin gelişiminin izlenip, sorunların erken dönem tespiti (ör. davranış bozukluklarının başlangıcı) ile konu üzerinde geliştirilmiş ve etkinliği sınanmış uygulamalara yönlendirmeler (ör. davranış sorunlarına yönelik aile müdahale programları) üzerinden işlemesi gereklidir. Aynı zamanda çocukların yaşadıkları ortamlarda Gençlik Merkezleri gibi olumlu gelişimi destekleyecek hizmetlerin ulaşılabilir olması son derece önemlidir. Dolayısıyla, önleme çalışmaları henüz sorun oluşmadan ya da büyümeden yapılabilecekleri kapsayarak başta Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı olmak üzere, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Belediyeler ve Yerel Sosyal Hizmetler ağıının eşgüdümlü çalışmalar yürütmesi ile canlanabilir.

Önleme çalışmalarının mantığı henüz sorun oluşmadan risk oluşturan koşulları tespit etmeye dayalı olduğu için çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkilediği bilimsel olarak da kanıtlanmış **risk göstergelerini tarama** metodu üzerine kurulmuştur. Erken çocukluk döneminde taramaların düzenli aile ziyaretleri yapmakla yükümlü 1. Basamak Sağlık Sistemi üzerinden yapılması planmıştır.

Anasınıfı itibarıyla ise taramaların sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim ve ortaöğretim okullarına verilmiştir. Tarama sonucu varlığı görülen risk koşullarının etkilerini azaltmak için çocuk ve ailelerini ilgili hizmetlere yönlendirmek gerekmektedir.

Risklere ilişkin tarama sürecinin ilköğretim okullarında **sınıf (rehber) öğretmenleri tarafından e-okul sistemi** içinde ele alınması öngörülmüştür. Okulların başta okul idaresi ve sınıf (rehber) öğretmenleri olmak üzere bu konuda duyarlı hale gelmeleri ve yerel düzeyde önleme

alışmaları yapan kurumlar (Gençlik Merkezleri, Ergen Danışma Merkezleri, SHÇEK, Belediye'nin ilgili hizmetleri gibi) ile temas içinde olunması çocuklar için önemli nleme ağının oluşması için son derece önemlidir.

ÖNERİLEN ERKEN UYARI MODELİNDE DÖRT TEMEL AYAK BULUNMAKTADIR:

1. Tüm ocukların *taranması*

2. Taramalar sonucu risk göstergelerinin varlığı tespit edildiğinde, çocuğun gerekli önleyici hizmetlere riskin farkedildiği sağlık ya da eğitim kurumu tarafından yönlendirilmesi

3. Risk göstergelerinin yüksek, karmaşık ya da çoklu olduğu durumlar ile yapılan yönlendirmelerin beklenen etkili sonucu vermemesi durumunda **n Değerlendirme Ekibine yönlendirilmesi**

4. n Değerlendirme Ekibinin gelen başvuruları değerlendirerek, önce ilgili kurumlarla Strateji Toplantısını yürütmesi, toplantı planlarına uygun gerekirse ileri düzey değerlendirmenin yapılması ve planın takibinin sağlanması

Takip eden sayfalarda ocuk koruma mekanizması genelinde ve Erken Uyarı Modeli özelinde eğitim kurumlarında ğretmen, rehber ğretmen ve idari yapının rol ve sorumlulukları ile süreci devrettikleri noktalar belirtilmiştir.

OKUL MÜDÜRÜ/EĞİTİM KURUMU MÜDÜRÜ			
	Fark etme/önleme	Önleyici Hizmet Uygulama	Adli Sistem
Rolü (ne yapacağı)	Okulunda riskleri önceden fark edebilen bir mekanizmanın işletilmesinde önderlik etmek, fark etme sürecinin sağlıklı çalışmasını sağlamak	Okula devamı sağlayıcı ve çocukların okul başarısını destekleyici, risk altında olduğu düşünülen çocuklar için etkili bir danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilmesini sağlayıcı hizmetleri organize etmek.	Mahkemelerce verilecek eğitim ve danışmanlık tedbirlerinin uygulanmasını sağlayacak hizmetleri okul içerisinde organize etmek.
Görevi (nasıl yapacağı)	<ol style="list-style-type: none"> Okuldaki risk faktörlerini araştırır ve bertaraf edici tedbirleri alır. e-okul kayıtlarının düzenli olarak yapılmasını denetler. Önleme çalışmalarının etkinliğini sağlamak ve RTK'nın işlerliğini desteklemek üzere bir müdür yardımcısını görevlendirir. PDR uzmanının okula uygun önleyici çalışmaları planlaması ve uygulamasına destek olur. Risk faktörü görüldüğünde, Ön Değerlendirme Ekibine yönlendirme yapılmasını destekler. 	<ol style="list-style-type: none"> Risk altında olduğu düşünülen çocuğun eğitim durumu ve aile desteğini takip etmek üzere okul öğretmenini ve/veya pdr uzmanı tarafından uygun programlar hazırlanmasını sağlar. Hazırlanan programların uygulamalarını destekler ve izler. 	<ol style="list-style-type: none"> Sosyal inceleme yapan sosyal çalışma görevlisine çocuğun eğitim durumu ile ilgili bilgileri verir. Eğitim ve danışmanlık tedbirlerinin uygulanabilmesi için personel ve zaman düzenlemelerini yapar, okulda uygulanan tedbirlerin uygulamalarını izler, uygulamalar için gerekli alt yapıyı sağlar. Eğitim sisteminde adli bildirimin yasal sorumlusu okul müdürüdür. Kendi tespit ettiği veya okulunda çalışanlar tarafından kendisine bildirilen olayları adli mercilere bildirir ve gerektiğinde mahkemelerde tanıklık eder.
Sınırlılığı / Devrettiği nokta	<p>Okul Müdürü;</p> <ol style="list-style-type: none"> RTK'nın, fark edilen risk faktörlerinin bertarafı için eğitim hizmetleri içinde yönlendirmenin yeterli olduğunu düşündüğü durumlarda bu işlemleri yürütülmesini kendisi sağlar. RTK'nın, çoklu risk durumları ya da yapılan yönlendirmelerin çözüm getirmeyeceğini düşündüğü hallerde durumun Ön Değerlendirme Ekibine iletilmesini sağlar. 	Okul müdürü, taciz vb. çocuğun acil koruma altına alınması gerektiğini düşündüren hallerde durumu SHÇEK, kolluk ya da Cumhuriyet Savcılığına bildirir. Bu gibi hallerde inceleme yaparak tehlikenin ciddiyetini araştırmak ve gerekli tedbiri almak bu kurumların yetkisindedir.	
Alması gereken eğitimler	Temel eğitim + ileri eğitim		

OKUL MÜDÜR YARDIMCISI/EĞİTİM KURUMU MÜDÜR YARDIMCISI			
	Fark etme/önleme	Önleyici Hizmet Uygulama	Adli Sistem
Rolü (ne yapacağı)	Okulunda riskleri önceden farkedebilen bir mekanizmanın işletilmesinde önderlik etmek, fark etme sürecinin sağlıklı çalışmasını sağlamak	Okula devamı sağlayıcı ve çocukların okul başarısını destekleyici, risk altında olduğu düşünülen çocuklar için etkili bir danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilmesini sağlayıcı hizmetleri organize etmesi için müdüre yardımcı olmak.	Mahkemelerce verilecek eğitim ve danışmanlık tedbirlerinin uygulanmasını sağlayacak hizmetleri okul içerisinde organize etmesi için müdüre yardımcı olmak.
Görevi (nasıl yapacağı)	<ol style="list-style-type: none"> Okulunda sınıf öğretmenleri tarafından her yıl doldurulacak olan taramaların tamamlandığını denetlemek Önleme çalışmalarının etkinliğini sağlamak için RTK'nın içinde okul idaresini temsil ederek etkin bir planın ve yönlendirmelerin yapılmasını sağlamak PDR uzmanının okula uygun önleyici çalışmaları planlaması ve uygulamasında okul idaresi adına destek olmak Gerekli olduğunda okuldaki öğrenciler ile ilgili Ön Değerlendirme Ekibine yönlendirme yapılmasını desteklemek 	<ol style="list-style-type: none"> Risk altında olduğu düşünülen çocuğun eğitim durumu ve aile desteğini takip etmek üzere okul öğretmeni ve/veya pdr uzmanı tarafından uygun programlar hazırlanmasını için müdüre yardımcı olur. Hazırlanan programların uygulamalarının desteklenmesi ve izlenmesinde müdüre yardımcı olur. 	<ol style="list-style-type: none"> Sosyal inceleme yapan sosyal çalışma görevlisine çocuğun eğitim durumu ile ilgili bilgileri verir. Eğitim ve danışmanlık tedbirlerinin uygulanabilmesi için personel ve zaman düzenlemelerini yapmada, okulda uygulanan tedbirlerin uygulamalarını izlemeye ve uygulamalar için gerekli alt yapıyı sağlamada müdüre yardımcı olur. Eğitim sisteminde adli bildirimin yasal sorumlusu okul müdürüdür. Ancak olayla ilgili olarak mahkeme müdür yardımcısının da ifadesine başvurabilir. Bu durumda mahkemede tanıklık eder.
Sınırlılığı / Devrettiği nokta	Okul Müdür Yardımcısı; <ol style="list-style-type: none"> RTK'nın, fark edilen risk faktörlerinin bertarafı için eğitim hizmetleri içinde yönlendirmenin yeterli olduğunu düşündüğü durumlarda bu işlemleri yürütülmesini kendisi sağlar. RTK'nın, çoklu risk durumları ya da yapılan yönlendirmelerin çözüm getirmeyeceğini düşündüğü hallerde durumun Ön Değerlendirme Ekibine iletilmesini sağlar. 	Okul müdür yardımcısı, taciz vb. çocuğun acil koruma altına alınması gerektiğini düşündüren hallerde durumu SHÇEK, kolluk ya da Cumhuriyet Savcılığına bildirir. Bu gibi hallerde inceleme yaparak tehlikenin ciddiyetini araştırmak ve gerekli tedbiri almak bu kurumların yetkisindedir.	
Alması gereken eğitimler	Temel eğitim + ileri eğitim		

ÖĞRETMEN

	Fark etme/önleme	Önleyici Hizmet Uygulama	Adli Sistem
Rolü (ne yapacağı)	Yıllık taramalar ve yıl içindeki edinilen bilgiler ve gözlemler doğrultusunda çocuğun risk durumunu değerlendirmek ve önlenmesi için çalışmak.	Öndeğerlendirme sonucunda riskin giderilmesi için okula devamı gerektiği tespit edilen çocuğun okul devamını izlemek ve okul başarısını desteklemek.	Sosyal inceleme sırasında çocuğun eğitim durumu ile ilgili istenilen bilgileri temin etmek, mahkemece verilen sağlık tedbiri kararlarını uygulamak.
Görevi (nasıl yapacağı)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Çocuk ile ilgili bilgileri e-kayıt sistemine bilgileri düzenli girer. 2. Bütün çocuklar ve velileri ile çocukların okula devamlarını sağlamak ve okuldaki uyum ve başarılarını arttırmak üzere çalışmalar yürütür. 3. Öğrencilerinin velileri ile düzenli görüşmeler yaparak velilerin okulla temaslarını destekler. 4. Sınıf rehberliği programı dahilinde okuldaki PDR uzmanı ile planlanan önleyici programları yürütür. 5. Düzenli taramaları sırasında ve tüm eğitim sürecinde öğrencilerinin herhangi bir risk altında olup olmadığına dikkat eder. 6. Risk faktörü gördüğünde okuldaki PDR uzmanına danışarak RTK'yı toplar; aile ve çocuk ile temasa geçip gerekli yönlendirmeleri yapar. 7. Çoklu risk faktörünün varlığı halinde veya eğitim sisteminde alınacak tedbirler ile riskin bertaraf edilemeyeceğini düşündüğü durumlarda okulun PDR uzmanına ve müdüre danışarak varsa Ön Değerlendirme Ekibini yoksa Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İl Müdürlüğünü arar ve bilgilendirir. 8. Öndeğerlendirme ekibi ile yapılacak vaka değerlendirme toplantısına katılır. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Öndeğerlendirme süreci sonunda eğitiminin izlenmesi gerektiğine karar verilen çocuk ve ailesinin takibini yapar, çocuğun okula devamını sağlamak ve okul başarısını arttırmak üzere çalışmalar yapar. 2. Durumu izleyip, öndeğerlendirme ekibi ile paylaşır. 3. İstismar şüphesinin varlığı halinde durumu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İl Müdürlüğüne ve Cumhuriyet Savcılığına bildirir. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sosyal inceleme yapan sosyal çalışma görevlisine çocuğun eğitim durumu ile ilgili bilgileri verir. 2. Eğitim sisteminde adli bildirimin yasal sorumlusu okul müdürüdür. Ancak olayla ilgili olarak mahkeme öğretmenin de ifadesine başvurabilir. Bu durumda mahkemede tanıklık eder. 3. Eğitim tedbiri kararı verilen hallerde, uygulama planı hazırlar, mahkemenin onayına sunar, bu plana göre uygulamaları yürütür, uygulamaların sonuçları hakkında rapor hazırlayarak mahkemeye sunar.
Sınırlılığı / Devrettiği nokta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fark edilen risk faktörlerinin bertarafı için sınıf içinde alınabilecek tedbirleri kendisi alır. 2. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik kapsamında alınacak tedbirler için konuyu PDR servisine iletir. 3. Fark ettiği risklerin bertarafı için alınacak tedbirleri belirlemek üzere konuyu risk takip kuruluna intikal ettirir. 	Öğretmen, taciz vb. çocuğun acil koruma altına alınması gerektiğini düşündüren hallerde durumu SHÇEK, kolluk ya da Cumhuriyet Savcılığına bildirir. Bu gibi hallerde inceleme yaparak tehlikenin ciddiyetini araştırmak ve gerekli tedbiri almak bu kurumların yetkisindedir.	Tedbirlerin türlerine (sağlık, eğitim, danışmanlık vb.) bir değişiklik olması gerektiğini düşünüyorsa, buna karar verme yetkisine sahip olan mahkemeye bildirir. Mahkemece karar değiştirilmeden tedbirin türünü ve uygulama planında öngörölmüş uygulama biçimini değiştirmez.

Alması gereken eğitimler	Temel+ ileri eğitim
---	---------------------

REHBER ÖĞRETMEN (PSİKOLOJİK DANIŞMAN)			
	Fark etme/önleme	Önleyici Hizmet Uygulama	Adli Sistem
Rolü (ne yapacağı)	Öğrencilere yönelik önleme programları geliştirmek, çocuklara yönelik riskleri fark etme, analiz etme, önleyici hizmetlere yönlendirme çalışmalarını yürütmek, öğretmenlerin önlemeye yönelik çalışmalarını desteklemek.	Öndeğerlendirme sonucunda riskin giderilmesi için çocuğun psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine ihtiyacı olduğu tespit edildiğinde danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini verir veya verilmesini sağlar.	Sosyal inceleme sırasında çocuğun eğitim durumu ile ilgili istenilen bilgileri temin etmek, mahkemece verilen sağlık tedbiri kararlarını uygulamak.
Görevi (nasıl yapacağı)	<ol style="list-style-type: none"> Okulun genel risk profiline uygun önleme çalışmalarını planlayıp idare ve öğretmenlerle birlikte uygular. Risk altında olduğu düşünülen çocuklara ilişkin rehberlik çalışmaları ve danışmanlık yapar. RTK'lara katılır. Çoklu risk faktörünün varlığı halinde veya eğitim sisteminde alınacak tedbirler ile riskin bertaraf edilemeyeceğini düşündüğü durumlarda müdüre danışarak varsa Ön Değerlendirme Ekibini yoksa Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İl Müdürlüğünü arar ve bilgilendirir. Öndeğerlendirme ekibi ile yapılacak vaka değerlendirme toplantısına katılır. 	<ol style="list-style-type: none"> Danışmanlık ve rehberlik hizmetleri bünyesinde çocuğu olumsuz yönde etkileyen sorunların tespiti ve giderilmesi için öğrenci ve gerekirse ailesi ile çalışır. Öğrenci için daha ileri hizmetler gerektiğinde gerekli yönlendirmeleri yapar ve uygulamalarını takip eder. Rehberlik çalışmaları dahilinde çocuğun güvenliğine dair risklerin varlığına ya da tacizin gerçekleştiğine dair bilgi sahibi olursa SHÇEK, Kolluk ya da Cumhuriyet Savcılığını bildirimde bulunur. 	<ol style="list-style-type: none"> Sosyal inceleme yapan sosyal çalışma görevlisine çocuğun eğitim durumu ile ilgili bilgileri verir. Eğitim sisteminde adli bildirimin yasal sorumlusu okul müdürüdür. Ancak olayla ilgili olarak mahkeme psikolojik danışmanın da ifadesine başvurabilir. Bu durumda mahkemede tanıklık eder. Danışmanlık ve eğitim tedbiri kararı verilen hallerde, uygulama planı hazırlar, mahkemenin onayına sunar, bu plana göre uygulamaları yürütür, uygulamaların sonuçları hakkında rapor hazırlayarak mahkemeye sunar.
Sınırlılığı / Devrettiği nokta	<p>PDR uzmanı;</p> <ol style="list-style-type: none"> Fark edilen risk faktörlerinin bertarafı için psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri kapsamında alınabilecek tedbirleri kendisi alır. Fark ettiği risklerin bertarafı için alınacak tedbirleri belirlemek üzere konuyu risk takip kuruluna intikal ettirir. 	PDR uzmanı, taciz vb. çocuğun acil koruma altına alınması gerektiğini düşündüren hallerde durumu SHÇEK, kolluk ya da Cumhuriyet Savcılığına bildirir. Bu gibi hallerde inceleme yaparak tehlikenin ciddiyetini araştırmak ve gerekli tedbiri almak bu kurumların yetkisindedir.	PDR uzmanı, tedbirlerin türlerine (sağlık, eğitim, danışmanlık vb.) bir değişiklik olması gerektiğini düşünüyorsa, buna karar verme yetkisine sahip olan mahkemeye bildirir. Mahkemece karar değiştirilmeden tedbirin türünü ve uygulama planında öngörölmüş uygulama biçimini değiştirmez.
Alması gereken eğitimler	Temel eğitim + ileri eğitim		

OKUL RTK (Öğretmen, Rehber Öğretmen ve Müdür Yardımcısı)			
	Fark etme/önleme	Önleyici Hizmet Uygulama	Adli Sistem
Rolü (ne yapacağı)	Çocuğun risk durumunu değerlendirmek, koruyucu/önleyici bir hizmet planının hazırlanmak ve bu planın uygulamasını takip etmek.	Riski bertaraf etmek üzere alınması planlanan tedbirlerden okul ortamında uygulanacak olanlarının uygulamalarını takip etmek ve bunların başarıya ulaşması için yapılması gerekenleri belirlemek ve okul müdürüne sunmak.	
Görevi (nasıl yapacağı)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Öğrenci hakkında varolan risklerin değerlendirilmesini yapar. 2. Koruyucu/önleyici adımları planlar 3. Hangi hizmetlerin kimler tarafından verileceğini belirler. 4. Yapılan planın takibini yapar ve sonucunu dosyaya işler. 5. Eğitim sisteminde alınacak tedbirler ve PDR uzmanının aile ve çocuğu toplum hizmetlerine yönlendirmesi ile sorunun çözülemeyeceğini düşündüğü durumlarda durumu Ön Değerlendirme Ekibine bildirir. 6. Ön Değerlendirme Ekibi ile birlikte çocuğun durumunu değerlendirmek ve planlama yapmak üzere çalışacak vaka yönetimi toplantılarına katılır. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Okul ortamında alınması gerektiği belirlenen tedbirlerin uygulamalarını takip eder, bunun için RTK toplantıları yapacağı gibi Ön Değerlendirme Ekibi ile yapılacak toplantılara da katılır. 2. Risk faktörlerinin bertarafına yönelik çalışmalar sırasında gördüğü aksaklıklar hakkında rapor ve öneri hazırlar ve müdüre sunar. 	
Sınırlılığı / Devrettiği nokta	Çoklu risk durumlarında ya da yapılan yönlendirmeler çözüm getirmediğinde Ön Değerlendirme Ekibine başvurarak devreder.	Taciz gibi risklerin gerçekleştiği bilgisi oluştuğunda SHÇEK, Kolluk ya da Cumhuriyet Savcılığına bildirerek devreder	
Alması gereken eğitimler	Temel		

0-18 yaş arası her çocuğun yaşına göre onunla temelde ilişkilenen kurumlar tarafında düzenli olarak taranması erken uyarı modelinin temel ögesidir. Bu amaca yönelik çeşitli tarama ölçekleri geliştirilmiştir. Kitapçığın giriş bölümlerinde de belirtildiği gibi taramalar erken uyarı sisteminde çocuğun ya da ailenin ciddi ihtiyaçlarına yönelik gerekli yönlendirmelere ışık tutması özelliği ile önleyici çalışmalara yön vermesi için planlanmıştır. Aşağıda taramaları yapmakla sorumlu kurumlar belirtilmiştir:

- 0-5 yaş taraması - Sağlık Personeli
- 6 yaş taraması – Anaokulu Öğretmeni
- 7-10 yaş taraması – Sınıf Öğretmeni
- 11-18 yaş taraması – Sınıf Rehber Öğretmeni

İlköğretimde devamsızlığı azaltmak için Aşamalı Devamsızlı Yönetimi (ADEY) geliştirilmiştir. ADEY e-okul sistemi içine alınmış olup, bu sistem içerisinde risk göstergelerinin taranması Eylül 2011 tarihi itibarıyla ilköğretim kademelerinde e-okul sistemi kapsamında tamamlanmaya başlanacaktır. ADEY ile eşgüdümlü çalışabilecek olan Erken Uyarı sistemi ilköğretimde öğrencilerin risk koşullarına ilişkin göstergelerden oluşan soruları e-okul üzerinden toplamaktadır. ADEY de temelde önleme ve müdahale odaklı bir anlayışa sahip olup bu yeni devamsızlık takibini içeren adımlar ile ilgili detaylı bilgi ve eğitim e-okul kapsamında bulunmaktadır. Orta öğretim düzeyinde ise risk göstergelerinin taranması EK 2 ve 3’de sunulan formlar üzerinden yapılacaktır.

Taramalarda dört ana konuya yer verilmiştir:

- ✓ Maddi durum ile ilgili riskler
- ✓ Aile yapısı ve işleyişi ile ilgili riskler
- ✓ Ebeveynlik kapasitesi ile ilgili riskler
- ✓ Bebek/çocuk gelişimi ile ilgili riskler

Tarama formları yıl içinde ilgili öğretmeninin öğrencisinin velisi ile yapacağı görüşme sonrası edindiği bilgi ve öğrenciye ilişkin gözlemlerine dayanarak doldurulacaktır. Bu bölümün sonunda taramalarda ele alınan konular ve sorular özetlenmiştir. Aşağıda risk alanlarının kapsamı belirtilmiştir.

A. Maddi durum ile ilgili riskler

Çocuğun yaşadığı ortamdaki maddi koşulların doğru şekilde algılanması ve ailenin gerekli durumlarda maddi yardımlara yönlendirilmeleri çok önemsenen bir konudur. Temel gereksinimlerin karşılanamadığı ortamlar hem ebeveynleri hem de çocukları olumsuz etkilemektedir. Bu tür ortamlarda ebeveynler özellikle yüksek derecede stres altında oldukları için ebeveynlik fonksiyonlarını da yerine getirmekte zorlanırlar. Dolayısıyla ailelerin içinde bulundukları sosyoekonomik koşulları iyi anlamamız ve gerekli maddi desteğin sağlanması için Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakıfları'na başvurmaya yönlendirilmeleri önerilmektedir.

B. Aile yapısı ve işleyişi ile ilgili riskler:

Aile yapısı ve işleyişine yönelik riskler çocukların yaşadıkları ortamı etkilediği ve gelişimin gerçekleştiği en önemli alanların başında geldiği için tarama kapsamına alınmıştır. Taranan konular aile yapısı, kronik bakım gerektiren bireylerin varlığı ve son zamanda ailenin yaşamış olduğu ciddi bir travmanın (kayıplar, iş durumunda değişiklikler gibi) olup olmadığını irdelemektedir. Risk açısından son derece önemli olan ancak değerlendirmesi daha zor olan iki konu olan aile içi geçimsizlik ve aile içi şiddet de kapsamıştır. Kuşkusuz bu konuların anlaşılması aile yapısı ve işleyişine yönelik diğer konular kadar kolay değildir. Veli ile Görüşme Hakkında Bilgiler ek'inde bu konu daha detaylı ele alınacaktır.

C.Ebeveynlik kapasitesi ile ilgili riskler

Ebeveynlik kapasitesi bebeklik döneminden başlayarak ebeveynlerin çocukların sağlıklı gelişimini desteklemek için verdikleri bakım, gereksinimleri algılama, çocukları koruma, onları psikolojik olarak destekleme ve sevgi gösterme gibi çocuğa gerekli yapıyı sunabilmek ile ilgili fonksiyonları kapsar. Çocuklara sunulan ortamların süreklilik içeren bir düzene sahip olması ve olabildiğince çocukların kaldırabilecekleri düzeyde stresten daha fazlasına maruz kalmamalarının sağlanması önemlidir. Ebeveynlik kapasitesini ciddi anlamda kısıtlayan ya da bozan durumların başında madde kullanımı, alkol bağımlılığı, ciddi psikiyatrik bozukluklar, çok yüksek stres düzeyi gibi koşullar gelmektedir. Ayrıca ailede bir başka çocuğun bakım altına alınmış olması da ailedeki diğer çocukların olası yaşayabilecekleri zorluklar açısından bir ipucu niteliği taşır.

D.Öğrencinin gelişimi ile ilgili riskler

Öğrencileri sınıf ortamında gözlemlene fırsatı olan öğretmenler, öğrencilerin genellikle akademik ve sosyal becerilerinin gelişimini zaman içinde izleyebilirler. Bu iki alandaki zorlukların tespiti ve ilgili müdahalelerle erken dönemde ele alınan öğrenme sorunları ile sosyal zorluklar öğrenciler açısından sorunların büyümeden ve sınıfa göre geri kalmadan üstesinden gelinebilmesine olanak sağlayabilir. Duygusal sorunları tespit etmek diğer sorunlara göre daha zordur. Bir öğretmen, öğrencinin öğretmene zorlukları ile ilgili açılması dışında, sadece öğrencinin davranışlarına yansıyabilecek kısmını görebilir. Öğrencinin davranışlarındaki ciddi değişimler, akademik başarının düşüşü, okula düzensiz geliş ya da para kazanmak için çalışma durumunda olması önemli sinyallerdir.

E-okul kapsamındaki risk göstergelerini tarama soruları ve değerlendirmeler:

İlk kez Eylül 2011 tarihi itibarıyla ilköğretimde çalışan sınıf (rehber) öğretmenleri şubelerindeki öğrenciler ile ilgili e-okul'daki sorular çerçevesinde öğrencilerin risk göstergelerine ilişkin farklı iki zamanda bilgi girmeleri istenecektir. İlk bilgiler okullar açıldığı zaman öğretmenin öğrencinin velisi ile tanışması sırasında edinilecek temel bilgileri kapsamaktadır. Aşağıda öğretmenlerin velilerle ilk temaslarında edinmeleri gereken bilgiler sıralanmıştır:

- *Öğrenci kiminle büyümüş?*
- *Anne/baba dışında bir kişi tarafından büyütülmüşse; büyüten kişinin eğitim düzeyi nedir?*
- *Öğrenci şu anda kiminle yaşıyor?*
- *Anne ve babası beraber yaşıyor mu?*
- *Aynı evde kaç kişi yaşıyorlar?*
- *İlköğretime kayıtlı olduğu halde okula devam etmeyen kardeşi var mı?*
- *Babası çalışıyor mu?*
- *Annesi çalışıyor mu?*
- *Öğrencinin dil sorunu var mı?*
- *Öğrencinin herhangi bir fiziksel engeli var mı?*

E-okul sisteminde sınıf (rehber) öğretmenlerinden öğrencilerini bir ay boyunca sınıflarında gözlemledikten sonra ve velileriyle kurdukları temastan edindikleri bilgi ve gözlemler doğrultusunda öğrenciye ilişkin daha kapsamlı sorular ile risk göstergelerinin değerlendirilmesi devam etmeleri istenmektedir.

Öğrenci okula başladıktan bir ay sonra öğretmen tarafından cevaplanması istenen sorular aşağıda konulara göre gruplanmıştır. Bu bilgilerin bir kısmı öğrenciden, bir kısmı ise veliden edinilmesi gereken türden sorulardır.

Bazıları ise öğretmenin öğrenciyi gözlemi sonucu cevaplayabileceği sorulardır.

Ailenin ekonomik koşulları ile ilgili:

- *Oturdukları ev kime ait?*
- *Oturduğu semt göç alan ve/veya yoksul bir yer mi?*
- *Yaşadığı evde kaç oda var?*
- *Okula ulaşım zorluğu yaşıyor mu?*
- *Ailede temel gereksinimler karşılanabiliyor mu?*
- *Şartlı Nakit Transferinden yararlanıyor mu?*
- *Aile herhangi bir kurumdan aynı veya nakdi yardım alıyor mu?*

Ailede zorlayıcı koşullar ile ilgili:

- *Yakın zamanda aile içinde travmatik bir yaşantı oldu mu?*
- *Evde bakıma muhtaç kimse var mı?*
- *Ebeveynlerden birinde tanı konulmuş psikiyatrik bir sorun var mı?*
- *Ailesinde haftada 3 günden fazla alkol kullanan kişi var mı?*
- *Ailede öğrenciden başka bir çocuk ihmal ve istismar mağduru mu?*
- *SHÇEK'in bakımı altında ya da adalet sistemi içinde olan ailenin diğer bir çocuğu var mı?*
- *Anne, baba, kardeşler veya akrabaları arasında suç işlediği için cezaevinde kalan kişi var mı?*

Ebeveynlerin öğrenci ile kurduğu ilişkiye ait gözlemler

- *Ebeveynlerden biri ya da ikisinin öğrenciyle uygun şekilde öğrenciyle ilgilenemediğini düşünür müsünüz?*
- *Ebeveyn öğrenciye karşı olumsuz davranışlar sergiliyor mu?*
- *Öğrencinin ebeveynleri tarafından ihmal edildiğini, fiziksel, duygusal ya da cinsel istismara uğradığını gösteren bulgular var mı?*

Öğrencinin para kazanmak için çalışması

- Öğrenci herhangi bir işte çalıştırılıyor/çalışıyor mu?
  - haftada kaç saat çalışıyor?
  - günde kaç saat çalışıyor?
  - çalışması okul hayatını doğrudan etkiliyor mu?

Öğrencinin riskli alışkanlıkları ile ilgili:

- Sigara içiyor mu?
- Alkollü içki içiyor mu?
- Arkadaşları genelde uyum ve davranış sorunu olan öğrenciler mi?

Öğrencinin derslerde zorlanması ile ilgili:

- Öğrenci dersleri takip edebiliyor mu?
- Sınıftaki diğer öğrencilere göre öğrenme açısından oldukça geride mi?
- Öğrenme zorluğu derecesine göre, sizce RAM tarafından değerlendirilme yapılması gerekiyor mu?

Öğretmenlerden son olarak doldurmaları istenen 26 maddelik **Güçler ve Güçlükler Anketi** öğrencinin sınıf içindeki davranışlarına ait gözlem soruları içermektedir. Bu anket sayesinde öğrencinin Pro-Sosyal, Hiperaktivite, Duygusal Problemler, Davranışsal Problemler ve Akran Problemleri puanları e-okul sistemi içinde hesaplanacaktır.

E-okul sisteminde sınıf (rehber) öğretmenin dolduracağı sorulara ek olarak öğrencinin kendi cevaplayacağı ailesi, okul ile ilgili sorular da bulunmaktadır. Bu soruların ilköğretim 1. kademedede öğretmen tarafından öğrenciye okunması ve cevabının işlenmesi, 2. kademedede ise soruların öğrenciye verilmesi ve öğrencinin kendisinin yazılı formu doldurması istenmektedir.

E-okul sisteminde var olan bazı soruların cevapları öğrencinin risk göstergelerinin değerlendirilmesinde otomatik olarak kullanılacaktır.

Bu sistem sayesinde her yıl her öğrencinin onları daha yakından tanıma ve gözlemleme fırsatı bulunan sınıf (rehber) öğretmenleri tarafından değerlendirilerek öğrencinin gelişimi açısından önemsenmesi gereken zorlayıcı koşulların varlığı ve erken dönemde bu koşullara yönelik çalışmaların başlatılmasının sağlanması istenmektedir.

Değerlendirilme ve Yönlendirme:

E-okul risk göstergelerini tarama modülü öğretmenlerin sorulara verdikleri cevapları doğrudan risk puanlarına çevirmektedir. Dolayısıyla, e-okuldaki sorular cevaplandıktan sonra yukarıda bahsedilen dört alana ilişkin puanlama görülecektir.

Yukarıda da belirtildiği gibi ADEY e-okul risk göstergeleri puanlaması öğrencinin durumunun ağırlığına göre çeşitli müdahale adımlarına (ör: ruhsal ve davranışsal destek, çalışan çocuğa destek, ekonomik destek, okula uyum desteği, arkadaş ilişkileri desteği gibi) yönlendirecektir. Böylece, bu veriler ışığında öğretmen öğrencisini içinde bulunduğu riskler karşısında büyük yaralar almadan erken dönemde gerekli hizmetlere yönlendirilmesiyle önleyici çalışmalar yürütülmüş olur.

Aşağıda mutlaka gerekli yönlendirmelerin yapılması gereken puanlamalar verilmiştir:

Maddi zorluk riski: 1 puanın üstünde almak (en az 5 risk göstergesinin aktif olması durumunda)

Aile yapısı riski: 0.8 puanın üstünde almak (en az 2 risk göstergesinin aktif olması durumunda)

Ebeveynlik kapasitesi riski: 0.8 puanın üstünde almak (en az 3 risk göstergesinin aktif olması durumunda)

Öğrencinin gelişimi ile ilgili riskler: 0.5 puanın üstünde almak (en az 5 risk göstergesinin aktif olması durumunda)

Orta öğretimde tarama:

Orta öğretim henüz e-okul kapsamına alınmadığı için puanlama e-okul sisteminden biraz farklıdır. Orta Öğretim Risk Koşullarını Tarama formunda her soru için verilebilecek cevapların yanında bulunan işaretler risk derecesini göstermektedir. İşaretlerin anlamı şöyledir:

- riskli durum
- oldukça riskli durum
- çok riskli durum
- risk içermeyen durum
- ▣ durum risk içerebilir, bu yüzden daha detaylı incelenmesi önerilir.

Tarama formları tamamlandıktan sonra formların son sayfasında bulunan değerlendirme bölümü doldurularak yukarıda tanıtılan dört alanda kaçar tane riskli durum tespit edildiği hesaplanır.

Maddi zorluk riski: 3 ● ve üstünde almak (en az 3 risk göstergesinin aktif olması durumunda)

Aile yapısı riski: 3 ● ve üstünde almak (en az 3 risk göstergesinin aktif olması durumunda)

Ebeveynlik kapasitesi riski: 3 ● ve üstünde almak (en az 3 risk göstergesinin aktif olması durumunda)

Öğrencinin gelişimi ile ilgili riskler: 5 • ve üstünde almak (en az 5 risk göstergesinin aktif olması durumunda)

Riskli durumların varlığı tespit edilmiş öğrenciler için öğrencinin sınıf öğretmeni/sınıf rehber öğretmeni, ilgili müdür yardımcısı ve rehber öğretmenden (psikolojik danışman) oluşan **Risk Takip Kurulu** toplanır.

Tarama sonuçları incelenirken öncelikle yüksek risk durumu içeren öğrenciler için ivedi bir şekilde Risk Takip Kurulunun toplanması sağlanmalıdır. Ancak, yüksek risk içermeyen fakat riskli durumların varlığı görülen öğrenciler için de belirli konulara ağırlık verilerek okulda sağlanabilecek destekleyici eğitimler planlanabilir.

İstismar olgularında çocuk koruma mekanizmasını harekete geçirmek

Bazı durumlarda bir öğrencin güvendiği bir öğretmenine ya da doğrudan size istismara uğradığını anlatması ya da ima etmesi söz konusu olabilmektedir. Ayrıca öğrencinin doğrudan ya da dolaylı bir anlatımı yok iken, öğrenciyi iyi tanıyan bir öğretmende çocuktaki olumsuz değişiklikler istismar şüphesini uyandırabilir. Her tür istismar öğrencinin hayatını ciddi anlamda etkileyeceği için bu konuya duyarlı olmak ve gerekli durumlarda acil koruma önlemlerinin alınması gerekir. Unutmayalım ki, öğretmenler ve okul idaresi istismar ve ihmal dahil olmak üzere her türlü korunma ihtiyacını sosyal hizmet birimlerine bildirme; aynı zamanda istismar şüphesi söz konusu olduğunda adli bildirimde bulunma yükümlülüğü olan meslek gruplarına dahildirler.

İstismar olguları, mağdurun korunmasını gerektiren yanı ile sosyal hizmetleri ve medeni hukuku ilgilendirir; diğer yanı ile failin cezalandırılması bakımından da ceza hukukunu ilgilendirir. Bu nedenle her iki mekanizmanın da eş zamanlı olarak harekete geçirilmesi gerekir. Bunu yaparken mağdur çocuk bulunduğu ilin Baro Başkanlığına müracaat ederek hukuki yardım talep edebilir. Bu yardım mağdurun adli sürece hazırlanması bakımından ve işlemlerin mağdurun yararını ve güvenliğini sağlayacak biçimde yürütülmesini güvence altına alınmasını sağlar. Bu mekanizma okul idaresi ve öğretmenlerin adli bildirimde bulunma konusundaki kaygılarının giderilmesine yönelik en önemli desteklerden biridir.

Çocuğun koruma altına alınması amacıyla bildirim yükümlülüğü

Çocuk Koruma Kanunu 6. maddesi de bir çocuğun koruma altına alınması gereken durumları Sosyal Hizmet kurumuna bildirme yükümlülüğü getirmektedir.

Madde 6 (1) Adlî ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Çocuk ile çocuğun bakımından sorumlu kimseler çocuğun korunma altına alınması amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna başvurabilir.

(2) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kendisine bildirilen olaylarla ilgili olarak gerekli araştırmayı derhâl yapar.

Bu yükümlülüğü yerine getirmemek yani koruma altına alınması gereken bir çocuğun, koruma ile görevli kuruma bildirilmemesi Türkiye Ceza Kanunu 257. maddesi gereğince görevi kötüye kullanma suçunu oluşturabilir.

Görevi kötüye kullanma

MADDE 257. - (1) ...

(2) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da ... kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) ...

Bir suçu bildirme yükümlülüğü

Adli bildirimde bulunma yükümlülüğünün ihlali, bildirim konusu olay bir istismar olduğunda (cinsel veya fiziksel) suç oluşturur. Türk Ceza Kanunu'nun 278. ve 279. maddeleri uyarınca çocuklarla çalışan doktor, hemşire ve öğretmen gibi meslek sahiplerinin adli bildirim yükümlülüğünü ihlal suçunu düzenlemektedir.

Suçu bildirmeme

MADDE 278. - (1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması hâlen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan özürlü olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.

Kamu görevlisinin suçu bildirmemesi

MADDE 279. - (1) Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun, adlî kolluk görevini yapan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

İstismar durumlarında bildirim her iki bildirimi de kapsadığına dikkat edilmelidir. Dolayısıyla, duygusal, fiziksel ve cinsel istismar durumları karşısında **SHÇEK ve kolluk kuvvetlerine/cumhuriyet savcılığına** bildirim yapılması gerekmektedir.

Bu tür durumlarla karşılaşan ya da çocuğun sergilediği belirtiler yüzünden ihmal ya da istismar şüphesi duyan farklı meslek elemanlarının taşıdıkları sorumluluk oldukça yüksek olduğu için doğru tanılama bilgisine sahip olmaları ve diğer uzmanlarla işbirliği içinde konuyu ele almaları elzemdir.

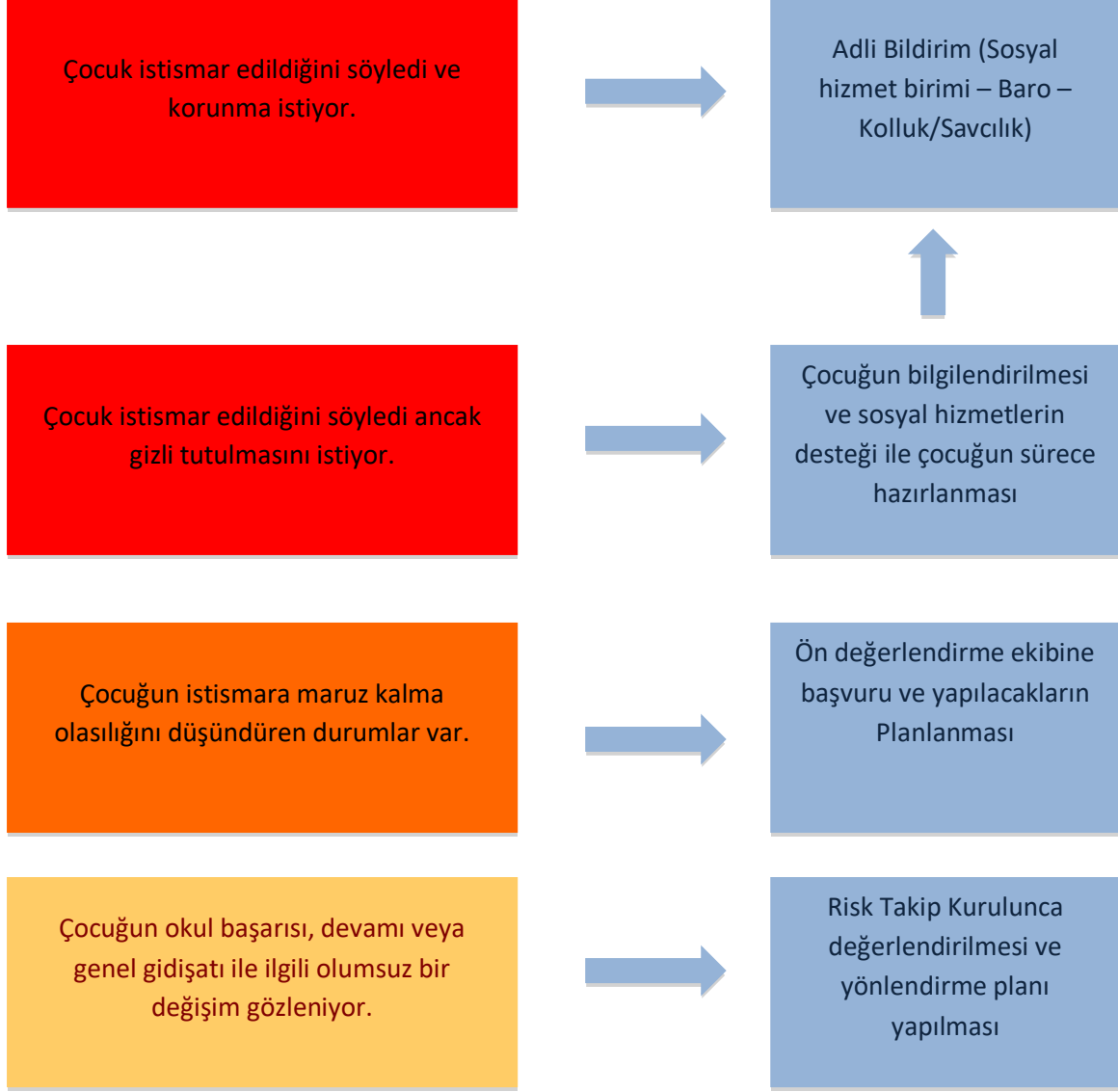
İhmal ve istismar şüphesi bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesi için yeterlidir. Öğrendiği suç iddiasının doğruluğunu araştırmak veya bu şüpheyi destekleyecek kanıt aramak bildirimde bulunacak kamu görevlisinin sorumluluğu değildir. Bu yükümlülüğün amacı soruşturma ve kovuşturma makamlarının suç şüphesi olan durumlardan haberdar olmasını sağlamaktır, delil toplamak ve iddianın doğruluğunu araştırmak ve iddiayı destekleyecek delilleri toplamak, soruşturma ve kovuşturma makamlarının görevidir. Korunma ihtiyacı olan çocuğun bildirilmesi bakımından da bildirimde bulunacak kamu görevlisinden bu ihtiyacı kanıtlayacak bir sosyal inceleme yapması ve alınacak tedbiri belirleyecek derecede gerekçelendirme yapması beklenmez. Bu yükümlülüğün amacı da çocuğu korumakla sorumlu

kurumun gerekli incelemeyi başlatmasını sağlamak üzere ihtimalden haberdar olmasını sağlamaktır.

Öte yandan elbette hiç bir meslek elemanı haksız bir ihbarda bulunarak aileyi ve çocuğu zor bir sürece sokmak istemez. Ancak, şüphe uyandırması gereken bulguları incelenmeye almamak ya da gerekli yönlendirmeleri yapmamak zarar gören bir çocuğu çoğu kez kötüleşen koşullara terk etmekle eşittir. Bu çalışmanın ana çıkış noktalarından biri çocuklarla yakından çalışan tüm eğitim elemanlarını çocuklara ilişkin risklerde daha duyarlı ve etkin adımlar atarak zamanında onları korumak için harekete geçebilirliklerini güçlendirmektir.

Eğitimcilerin hatalı bildirimde bulunarak zarar verme kaygılarını gidermenin yolu, belirtileri fark etme ve bunlara müdahale etme konusunda aşamalı bir yönlendirme akışını işletmektir.

Değişen Risk Düzeylerine Ayrışan Yönlendirme Akışı

Okulda öğrencinin gelişim durumunu izlendiğinde, ilk fark edilen risk faktörleri (sarı kutu) genellikle toplumsal hizmetlere yönlendirme ile çözülebilecek sorunlara işaret eder. Bu gibi haller okuldaki Risk Takip Kurulu tarafından değerlendirilerek, öğrenci ve velisi öngörülen toplumsal hizmetlere (örn. Ayni – nakdi yardım, hastane, danışmanlık) yönlendirilir. Örneğin, o güne kadar derslerinde başarılı olan bir ilköğretim dördüncü sınıf öğrencisi 2 gündür okula gelmemektedir, rehber öğretmen durumu

araştırdığında babanın işten çıkarıldığını, bu nedenle çocuğun yol giderini bile karşılayamadığı için çocuğu okula gönderemediğini öğrenir. Risk Takip Kurulu konuyu ele aldığı anda, bu çocuğun ailesinin bir süre ekonomik destek alabilecekleri kuruluşlara (sosyal yardımlaşma vakfı ve sosyal hizmetler müdürlüğünün aynı – nakdi yardım hizmetleri) yönlendirilmesi ve çocuğun durumunun bir süre rehberlik servisinde takip edilmesine karar verebilir.

Ailenin bu yönlendirmeye uymaması veya uymasına rağmen sorunda bir iyileşme gözlemlenmemesi halinde okul tarafından belirlenemeyen başka risk faktörlerinin bulunduğu düşünülür. Bu durumda daha detaylı bir inceleme yapılması ve riski giderici önlemin bu kanalla belirlenmesi gerekir. Bu durum bir aşama ileri risk derecesine denk gelir. Bazen risk ilk fark edildiğinde zaten bu düzeydedir (turuncu kutu). Bu düzey öğretmen veya rehber öğretmenin ihmal veya istismardan şüphelendiği haldir. Örneğin; o güne kadar derslerinde başarılı olan bir ilköğretim dördüncü sınıf öğrencisi 2 gündür okula gelmemektedir, rehber öğretmen durumu araştırdığında babanın işten çıkarıldığını, annenin altı ay önce evi terk ettiğini, evde 2 yaşında bir bebek bulunduğunu, evde sürekli babanın erkek arkadaşlarının da kaldığı ve evdeki yemek pişirme, çamaşır yıkama gibi işlerin çocuk tarafından yapıldığını öğrenir.

Bu durumda çoklu risk faktörü vardır. Çocuğun okula gönderilmesi için evdeki bebeğin bakımının sağlanması, aileye bir düzenli gelir temin edilmesi, aynı zamanda da çocuğun güvenliğini tehdit edecek bir durum olup olmadığının araştırılması gerekmektedir. Bu sorun, ailenin gündüzlü bakım, ekonomik yardım ve babaya verilecek bir danışmanlık (evde hem sosyal ilişkiler hem de ev işleri bakımından düzeni sağlama, çocuğu duygusal gelişimi bakımından destekleme vb. konularda) ile çözülebileceği gibi, çocukların korunabilmesi için başkaca tedbirlerin alınması da gerekebilir. Bu durumda ön değerlendirme ekibinin davet edilmesi, bir risk değerlendirmesi yapılması ve hazırlanacak plana göre okula düşen sorumluluklar çerçevesinde risk takip kurulu ile ön değerlendirme ekibinin

süreci birlikte takip etmesi gerekir. Ön değerlendirme ekibi bu sürecin sonunda çocuğun güvenliğinin tehlikede bulunduğu şüphesine taşırsa durumu korumadan sorumlu kurumlara ve adli mercilere intikal ettirir.

Bazen risk fark edildiğinde artık tehlike gerçekleşmiştir. Öğretmen veya rehber öğretmen çocuğun istismara maruz kaldığını öğrenmiştir. Bu düzey (kırmızı kutular) çocuk tehlike altında düzeyidir. Burada artık korumadan sorumlu kurumların ve adli mercilerin devreye girmesi, çocuğun koruma altına alınması, failin de cezalandırılması için adli sürecin başlatılması gerekir. Bu durum genellikle çocuğun gelip istismara maruz kaldığını bildirmesi ile olur. Çocuk bu durumda korunması için yardım istiyorsa sırasıyla şu yolun izlenmesi önerilir:

1. Öncelikle çocuk izlenecek süreç hakkında bilgilendirilmelidir. Hukuki konularda bilgi alması için Baro'nun çocuk hakları merkezine yönlendirilebilir. Çocuğun buradan, kendisine bu süreçte hukuki yardımda bulunmak üzere bir avukat tayin edilmesini talep etme hakkı vardır. Ayrıca öğretmen veya rehber öğretmen de bu merkezleri arayarak hukuki süreçlerle ilgili bilgi alabilir.
2. Durum sosyal hizmet kurumu ile paylaşılmalı ve olay adli mercilere intikal ettirildiğinde gerektiğinde çocuğun acil koruma altına alınması için yapılması gerekenler belirlenmelidir.
3. Durum çocuk büro savcılığına veya emniyet genel müdürlüğü çocuk şube müdürlüğüne bildirilmelidir.

Bu risk düzeyinde en önemli sorun, çocuğun bildirim yapılmasını istemediği hallerde yaşanır. Çocuğa, bildirim yapmanın yasal sorumluluğunuz olduğunu, ancak onun hazırlanması için biraz süre tanıyabileceğinizi belirterek ortak hareket planı yapılabilir. Bu durumda çocuğun ihbarda bulunmaya hazır hale gelinceye kadar takip edilmesi ve desteklenmesi sağlanmalıdır. Bunun için öncelikle çocuğa bu süreçte kendisini nasıl koruyabileceği hakkında bilgi verilmeli ve bir tehlike anında yardım isteyebileceği kuruluşların (en yakın Emniyet Genel Müdürlüğü

Çocuk Şube Müdürlüğü veya sosyal hizmetlerin acil yardım telefon hattı) telefonu verilmelidir. Aynı zamanda bu çocukla düzenli görüşmeler yapılarak çocuk yürütülecek işlemler, bunların sonuçları gibi konularda bilgilendirilmeli ve daha detaylı bilgi alması ve hukuki yardım talep edebilmesi için Baro'ya yönlendirilmelidir. Çocuk hazır hale geldiğinde bir önceki adımlar izlenmelidir.

İhmal ve İstismar Bulguları ya da Şüphesine ilişkin kaygılar:

Bildirimle yükümlü olmasına rağmen çocukla temas içinde olan bir çok meslek elemanının aşağıda belirtilen nedenlerden dolayı ihmal ya da istismar şüphesi uyandıran olgularda bildirimde bulunmaktan çekindiği görülmektedir. Bu durum ilgili kurumların detaylı bir inceleme başlatmasını engellemektedir.

Meslek elemanlarının sıklıkla aşağıdaki nedenlerden dolayı bildirim konusunda çekinceleri olabilmektedirler:

- ✓ *Kaza nedeniyle yaralanma ile istismardan dolayı yaralanmanın sağlıklı bir şekilde ayırt edilebilmesine dair şüphe duyulması*
- ✓ *İhbar sonrası çocuğun hayatının daha fazla tehlikeye girebileceğini düşünülmesi*
- ✓ *Çocuğun böyle bir durumu aktardıktan sonra bu bilginin paylaşılmaması için talepte bulunması*
- ✓ *İhbar sonrası ailenin ihbar eden meslek elemanına yönelik şiddet gösterme olasılığının düşünülmesi*

Bu kaygılar son derece önemlidir ve bu kaygılara ilişkin gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bahsedilen kaygılar aşağıda teker teker ele alınarak tartışılacaktır.

Yanlış bildirim kaygısı

Kuşkusuz açıklanabilir bir kaza sonucu oluşmuş bir fiziksel bulguyu ihmal ya da istismarın işareti olarak ilişkilendirmek veya yeterli bulgu toplanmadan ihbarda bulunmak yanlış bildirim içerebilir. Çocukta gözlemlenen fiziksel, duygusal ya da davranışsal bulgu veya belirtilerin doğru şekilde incelenmesi, bir şüphe uyandığında resme bütünsel olarak bakılarak farklı verilerin toplanması sonucu şüphenin tekrar değerlendirilerek gerekirse ilgili mercilere bildirimde bulunulması, daha detaylı ve standardize edilmiş bir protokol üstünden incelemelerin yapılmasını olası kılabilir. Çocukluk döneminde ihmal ya da istismar ile ilişkilendirilemeyecek birçok kaza söz konusu olabilir. Her morluk fiziksel istismarın habercisi olmayabilir. Ancak, aşağıda belirtilen ana maddeler çerçevesinde konu ele alınırsa olguda ihmal ya da istismarın şüphe edilmesi gereken bir durum olup olmadığı daha kolay ayırt edilebilir.

- ✓ Çocuğun ve/veya velinin anlattığı öykünün tutarlı olmaması
- ✓ Eğer fiziksel bir bulgu var ise, bu bulgunun anlatılan oluşum öyküsü ile uyumlu olarak gerçekleşebilmesinin değerlendirilmesi
- ✓ Çocukta başka açıklanamayan bulgulara (ör: ihmal sonucu oluşabilecek belirtiler, yaralanma, yanık, eski kırık gibi) rastlanması
- ✓ Eğer çocuğu bir süredir tanıyıp gözlem yapma fırsatınız olduysa, son zamanlarda dikkati çeken farklılaşan duygu ve davranış kalıplarına rastlanması (bkz. İhmal ve istismar belirtileri tabloları)

Eğer yukarıda bahsedilen dört madde ihmal ya da istismar şüphesi için ayırt edici bir görev göremiyor ve halen meslek elemanında güçlü bir şüphe kalıyorsa, çocuğun ve koşulların daha ileri bir inceleme içinde değerlendirilmesi için bir doktora yönlendirilmesi ve doktordan gelecek görüşe göre bildirimde bulunulması önerilir.

Bildirim sonrası çocuğun daha yoğun bir tehlike altında girmesi kaygısı

Çocuğun durumu ile ilgili yeterince sağlıklı müdahalelerin yapılamayacağı ya da bildirim sonucu çocuğun hayatının daha fazla riske gireceği endişeleri de meslek elemanlarını çaresizlik içinde bildirimde bulunmamaya itebilir. Bu noktada meslek elemanların çocuk koruma süreci hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları ve bildirim sürecinde desteklenmeleri çok önemlidir. Bildirim süreci sonrasında ilgili kurumlar tarafından izlenecek adımların net olarak bilinmesi ve bu süreçte çocuğun nasıl korunabileceğine dair bilginin edinilmesi bildirim sürecini kolaylaştırabilir. Meslek elemanlarının güven duyabilecekleri bir çocuk koruma mekanizması sayesinde çocukları korumaya yönelik gerekli adımların daha emin olarak atılması sağlanabilir.

Çocuğun bilgi paylaşımını istememesi üzerine çocuğun talebine aykırı davranma kaygısı

Bazı durumlarda çocuk istismar edildiğini güvendiği bir meslek elemanına açabilir. Böyle durumlarda çoğunlukla bu sırrını paylaşan çocuk, meslek elemanından sırrını kimse ile paylaşmamasını istediğini belirtebilir. Bir yandan çocuğun güvenliğinin korunması, bir yandan ise çocuğun kişiye duyduğu güveni kırmama isteği bir çelişki yaratır. Bazı bilgilerin saklanamayacak kadar tehlikeli olduğunu aktarmaya başlayarak yaşadığınız çelişkiyi çocukla paylaşmanız ve onu korumak için gerekli yerlere bildirmek zorunda olduğunuzu detaylı olarak açıklamanız, çoğu kez çocuğun da anlayabileceği bir adım olacaktır. Bu gibi durumlarda çocuğa onun güvenliğinin sağlanabilmesinin önemi ve bu yönde atılacak adımların içeriğini aktarmak önemlidir. Çocuğa gerekli bildirimlerin yapılacağını söylemeden bildirimde bulunmak ise korkulan güven zedelenmesine neden olabilir. Ayrıca çocuğu da hazırlamamış olma riskini taşır. Bildirimi yapmak ile ilgili desteği bulduğunuz kurum ve ilgili

kişilerden almanız sizi de rahatlayacaktır. Bu süreçte bildirimle yükümlü her meslek elemanının ve çocuğun desteklenmesi çok önemlidir.

Bildirim sonrası kişisel güvenlik tehlikesi kaygısı

Bildirim süreciyle ilgili sıkça rastlanan bir başka kaygı da bildirim yapan kişiye yönelik oluşabilecek güvenlik tehlikesidir. Çoğu kez meslek elemanları ihbarda bulunurlarsa çocuğun ailesi ya da istismar eden kişi tarafından kendilerinin ihbar ettiğinin bulunabileceğinden ve bu yüzden tehdit edilebileceklerinden ya da fiziksel bir saldırıya uğrayabileceklerinden çekindiklerini belirtmektedirler. Bu tür kaygılar anlaşılabilir ve kaygıların giderilmesi için gerekli güvenlik mekanizmaların kurulması ve güvenlik desteğinin sağlanması gerekmektedir. Kuşkusuz böyle bir güvenlik sistemin oturması için zamana ihtiyaç vardır. Bu projede önerilen şüphe duyulduğu zaman sürecin ilgili uzmanlardan oluşan *mobil ekibe* yönlendirilmesi bu tür kaygıları ciddi oranda hafifletecek ve gerekli uyarıların yapılmasını ve kaybolmamasını sağlayacaktır.

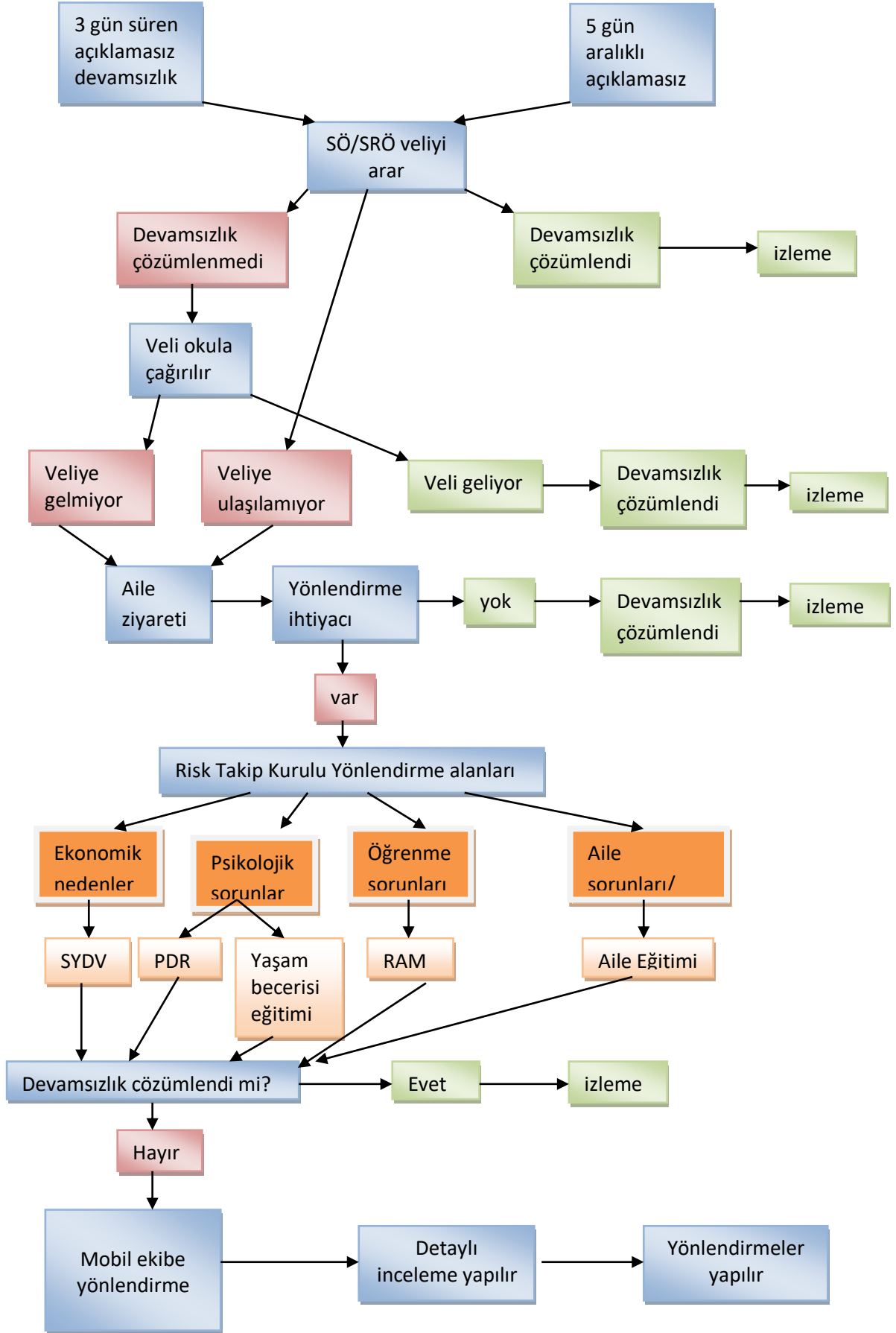
Bir çocuğun ihmal ya da istismara uğramış olup olmadığına karar vermek için birçok noktayı bir arada değerlendirmek gerekmektedir. Çocuğun sergilediği fiziksel ve psikolojik belirtileri birlikte ele alarak, içinde bulunduğu koşullar düşünüldüğünde çocuğa güvenebileceği bir ortam yaratılması ve güvenebileceği kişilerle konuşması önemsenmelidir. Birçok çocuk aile içinde yaşadığı bir istismar süreci var ise, aile bireylerini korumak için bunu saklamaya ya da inkar etmeye çalışır. Ancak bu noktalarda çocuğun zaman içinde güvendiği kişilere yavaş yavaş açılması ya da içinde bulunduğu koşulların anlaşılması için çeşitli sinyaller vermesi görülebilir. Bazen çocuklar istismar eden kişiyi korumak için istismardan sorumlu olan kişinin başkası olduğunu ileri sürebilirler. Kuşkusuz, konu itibarıyla istismarın incelenmesi bu konuda uzman kişilere bırakılmalıdır.

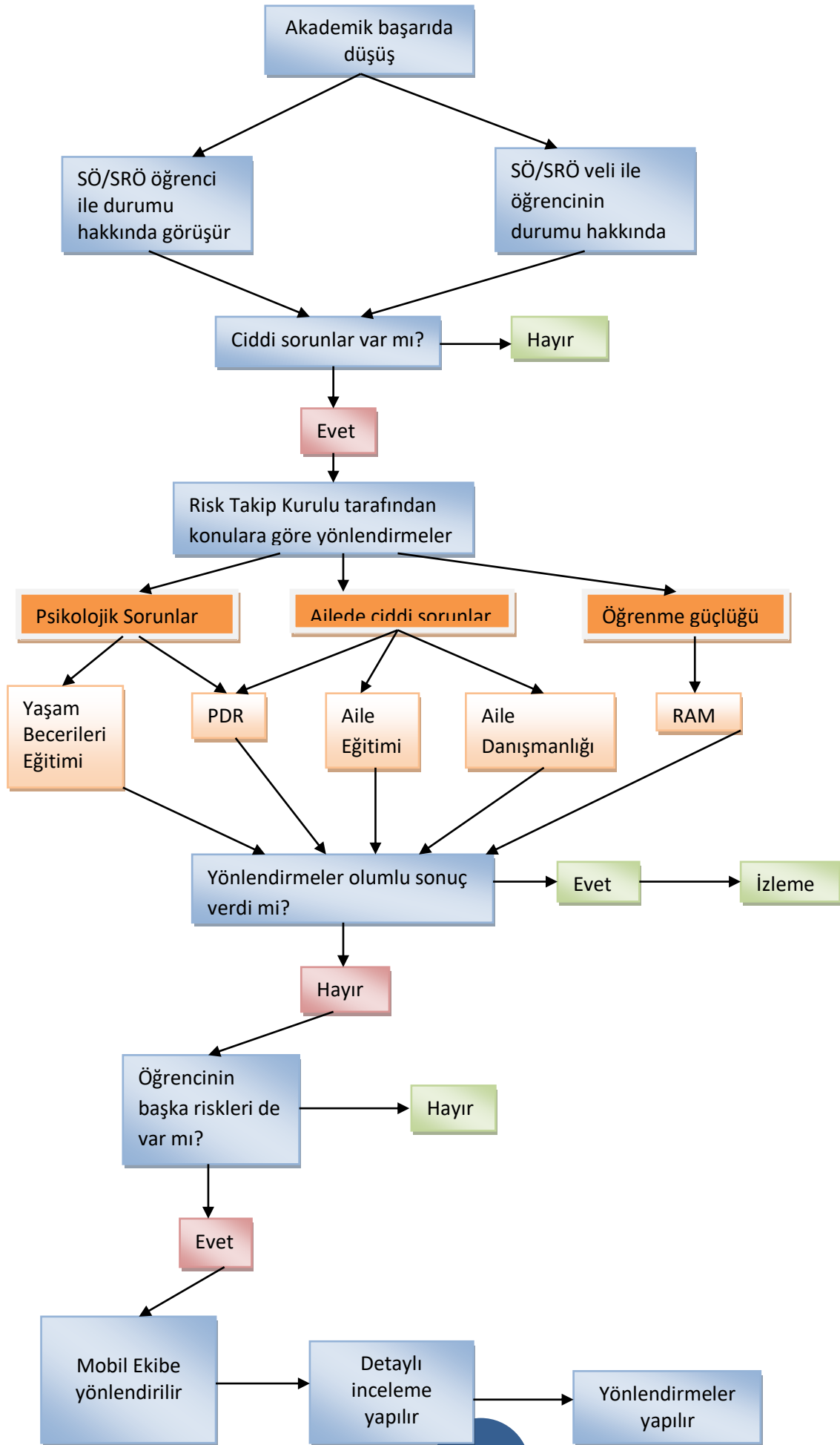
Atılabilecek en önemli adım çocuğun sunduğu ipuçlarına dikkat etmek ve gerekli durumlarda harekete geçerek ilgili kurumlara n değerlendirme için yönlendirmektir.

Sınıf (rehber) öğretmeni, sınıfında yaptığı taramada bir öğrenci için risk koşullarının varlığını tespit ettiğinde ya da bir öğrencide başarısızlık veya devamsızlık gibi ciddi sorun gözlemlendiğinde ivedilikle Risk Takip Kurulu'nu toplar. Risk Takip Kurulu'nun, var olan "Rehberlik Hizmetleri Yürütme Kurulu'nun" bir alt unsuru olarak çalışması öngörülmektedir. Böylelikle belirli aralıklarla toplanan Rehberlik Hizmetleri Yürütme Kurulu için okuldaki öğrencilere ilişkin genel veriler de toplanmış olur.

Risk Takip Kurulu'nun ivedi bir şekilde çalışabilmesi için bir sorun ya da risk tespit edildiği zaman **ilgili müdürü yardımcısı, rehber öğretmen (psikolojik danışman) ve ilgili sınıf (rehber) öğretmenin** katılımıyla kurul toplanır. Bu toplantılara gerek görüldüğünde bölgedeki okullara danışmanlık vermekle görevlendirilmiş bir sosyal hizmet uzmanı'nın (*Ön Değerlendirme Ekibinden*) katılımı sağlanır. Risk Takip Kurulu gündeme gelen her çocuk için kendi kurumlarında yönlendirilebilecek programlara, eğer öğrenme ile ilgili konularda destek alınmasına ihtiyaç varsa ilçe RAM'ına, ya da eğitim kurumu dışında sunulan hizmet/yardım veya programlara çocuğun ve/veya ebeveynlerinin yönlendirilmesini planlar. Hazırlanan plan sınıf (rehber) öğretmeni tarafından çocuğun ebeveyni ya da vasisine anlatılır ve onay alınır. Her çocuk için oluşturulan plan, sınıf (rehber) öğretmenin takibinde izlenir. Eğitim kurumu içinde oluşturulan bu 1. Aşama Erken Uyarı mekanizmasının (Risk Takip Kurulu) önerdiği planın gerekli düzeltilmeleri sağlayamaması durumunda 2. Aşama Erken Uyarı mekanizması (*Ön Değerlendirme Ekibi*) harekete geçirilir. Bu mekanizma çocuğun koşullarını daha derinlemesine inceleyerek gerekli müdahaleleri planlar.

Akademik başarıda düşüş ve devamsızlık gibi ciddi davranış değişiklikleri karşısında atılacak adımlarla ilgili akış aşağıdaki şemalarda gösterilmektedir.

Risk Takip Kurulu'nda her olguyu değerlendirirken öncelikle hangi önleyici/destekleyici hizmetlere gereksinim duyulduğu düşünülür ve hizmetlerin planlanması yapılır. Yapılan plan bir sonraki sayfada sunulan forma işlenir. Aşağıdaki listede belirtilen koşullarda ne tür hizmetlere yönlendirilebileceğine ilişkin örnekler sıralanmaktadır:

Ekonomik sıkıntı: Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakıfları, Belediye maddi destek ve istihdama yönelik eğitim programları, İŞKUR vb.

Ebeveynin beceri eksikliği: Halk Eğitim Merkezlerindeki Anne Destek Programı, Baba Destek Programı, Benim Ailem Programı vb.

Ebeveynlerde psikolojik sorunlar: İldeki hastanelerdeki psikiyatri/psikoloji servisleri, Ergen Danışma Merkezi, SHÇEK Toplum Merkezleri, Belediye Danışma Merkezleri vb.

Öğrencide psikolojik sorunlar: Okuldaki PDR hizmetleri, RAM, ildeki üniversitelerdeki çocuk/ergen psikiyatri servisi, Yaşam Becerileri Eğitimi vb.

Öğrenme güçlüğü: RAM

Öncelikle okul bölgesinde bulunan ve öğrenci ve ailesi tarafından kolay ulaşılabilir olan hizmetlere, ailenin onayı sonrasında, yönlendirme yapılması önerilir. RTK'nın öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda yaptığı planı sınıf (rehber) öğretmenini veli ile paylaşır. Veliye gözlemlenen risk ile ilgili gerekli bilgiler verilir ve velinin işbirliği sağlanır.

RTK'nın yaptığı planın takibi sınıf (rehber) öğretmenine verilir. RTK'da belirlenen takip süresi sonucunda kurul bir kere daha toplanarak olgunun durumunu tekrar değerlendirir. Eğer beklenen iyileşme gerçekleşmemiş ise ya da zaman içinde daha riskli durumlar ortaya çıkmış ise, olgu detaylı bir inceleme için ilgili Ön Değerlendirme Ekibine RTK'nın oluşturmuş olduğu plan ve sonuçları ile birlikte bildirilir. Ön Değerlendirme Ekibine incelemeleri sırasında olgu ile ilgili öğretmenden daha detaylı bilgiye gereksinim duyulması halinde, Ön Değerlendirme Ekibi ile işbirliği içinde

gerekli bilgiler gizlilik ilkesi gözetilerek sunulur. Daha sonraki bölümde bilgilerin paylaşımı ve işbirliği konusu ele alınmaktadır.

RİSK TAKİP KURULU FORMU:

ÖĞRENCİ ADI: _____

TOPLANTI

TARİHİ: _____

KURULDAKİ SINIF ÖĞRETMENİ/SINIF REHBER ÖĞRETMENİ: _____

KURULDAKİ MÜDÜR YARDIMCISI: _____

KURULDAKİ PSİKOLOJİK

DANIŞMAN: _____

ÖĞRENCİ AÇISINDAN RİSKLİ OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN KONULAR:

ÖNERİLEN PLAN:

1.

2.

3.

PLAN TAKİP SÜRECİ: (Sorumlu kişi: _____)

Tekrar toplanma zamanı: _____

PLAN TAKİP TOPLANTISI: TARİH: _____

SONUÇ:

- ☐ SORUN ÇÖZÜLDÜ
- ☐ SORUN ÇÖZÜLMEDİ, İZLENMESİ KARARLAŞTIRILDI
- ☐ SORUN ÇÖZÜLMEDİ, MOBİL EKİBE YÖNLENDİRİLMESİ KARARLAŞTIRILDI

ÖNDEĞERLENDİRME EKİBİN ARANMA TARİHİ: _____

KİMİNLE GÖRÜŞÜLDÜ: _____

ÖRNEK VAKA:

6. sınıf öğrencisi olan Ayşe'nin annesi geçen sene ölmüş. Babası, yaşlı babaanne ve dedesi ile birlikte oturuyor. Maddi durum çok parlak değil. Baba ile öğretmen çok kolay görüşme ayarlayamıyor. Ayşe'nin başarısında düşüş var, akranlarla anlaşamıyor, içe kapanık/endişeli, öğretmen endişeli, okulla bağları zayıflıyor gibi görünüyor.

Bu vakada RTK toplanmadan önce incelenmesi gereken ya da öğrenilmesi gereken noktalar şunlardır:

1. Ayşe'nin annesinin ölüm süreci ve yas sürecine ilişkin koşullar, Ayşe'nin ve ailedeki diğer fertlerin yas sürecinde nerede olduğu, annenin ölümü sonrasında oluşan koşullar ve değişimler nelerdir?
2. Ailenin maddi koşulları, babanın iş koşulları nelerdir? Yaşadıkları evin/ortamın genel koşulları neler?
3. Evde Ayşe'ye ebeveynlik rolleri kimler tarafından ne kadar yeterli olarak verilebiliyor? Zorlayıcı koşullar neler? Babanın, babaanne ve dedenin fiziksel ve psikolojik durumu nedir?
4. Ayşe'nin son dönemlerdeki okul ile ilişkisi, kendini okulda nasıl hissettiği, kendini akademik olarak nasıl gördüğü, okulda zorlandığı şeyler ve yardım istediği şeyler neler?
5. Ayşe'nin arkadaş çevresinde kimler var, genel olarak arkadaşlarıyla ilişkileri nasıl? Olumlu ilişkileri var mı?
6. Ayşe'nin genel psikolojik, davranışsal durumu nedir? Bugün ve gelecek le ilgili kaygıları neler?
7. Ayşe'nin kendi gözüyle neleri sorun olarak görüyor ve ne tür bir yardım istiyor?

Yukarıdaki soruların cevaplarını öğrenebilmek için yapılması gerekenler şunlardır:

1. Sınıf rehber öğretmeni öncelikle Ayşe ile koşullarını ve öğrencinin düşüncelerini öğrenmek için bireysel olarak konuşur.
2. Sınıf rehber öğretmeni Ayşe'nin babasını okula görüşmeye davet eder ve babanın gözünden durumu daha iyi anlamak için görüşür.
3. Sınıf rehber öğretmeni okuldaki rehber öğretmene Ayşe ile ilgili bilgi verir ve beraber ev ziyaretini planlarlar.
4. Gerekli görülürse rehber öğretmen Ayşe'yi bireysel görüşmeye alarak psikolojik süreçlerine dair bilgi edinir.
5. Sınıf rehber öğretmeni ve rehber öğretmen ev ziyareti yaparak hem Ayşe'nin ev ortamını gözlemlerler hem de babaanne ve dedenin fiziksel ve ruhsal durumunu gözlemlemiş olurlar.

6. Ayşe ve babası ile bireysel görüşmeler ile ev ziyaretinde edinilen bilgiler ve izlenimler sonrasında Ayşe'nin risk koşulları ve sorun odakları tanımlanır.
7. Sınıf rehber öğretmeni, rehber öğretmeni ve ilgili müdür yardımcısını RTK toplantısına davet eder.
8. RTK'da Ayşe'nin sorun odaklarına ilişkin atılması gereken somut adımlar plana yazılır. Her adımın kimin tarafından yapılacağı belirtilir. Ayrıca planlanan adımlar ve sonuçlarının takibi için ne kadar süreye ihtiyaç olduğu planlanıp, bir sonraki takip/değerlendirme toplantısı planlanır.
9. RTK'daki plan ve adımları sınıf rehber öğretmeni tarafından Ayşe'ye ve babasına bildirilir.

Bir sonraki sayfada Ayşe için hazırlanmış örnek bir plan sunulmuştur.

RİSK TAKİP KURULU FORMU:

ÖĞRENCİ ADI: __Ayşe N.____ TOPLANTI TARİHİ: __12.10.2011____

KURULDAKİ SINIF ÖĞRETMENİ/SINIF REHBER ÖĞRETMENİ: _____ Nermin Y. _____

KURULDAKİ MÜDÜR YARDIMCISI: _____ Murat S. _____

KURULDAKİ PSİKOLOJİK DANIŞMAN: _____ Fatma B. _____

ÖĞRENCİ AÇISINDAN RİSKLİ OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN KONULAR:

1. Ayşe'nin anne kaybı ile ilgili ve ona eklenen diğer psikolojik sorunlarına bağlı olumsuz değişimler (depresif özellikler, arkadaş çevresi ile uyum sorunları)
2. Okul ile bağlarının zayıflaması
3. Ayşe'nin bakımından sorumlu kişilerin ona gerekli bakımı vermede zorluğu
4. Ailenin maddi koşullarının yetersizliği

ÖNERİLEN PLAN:

1. Ayşe'nin danışmanlık desteği alması – Psikososyal eğitim modülünün bireyselde uyarlanması ve rehber öğretmenin en az 1 dönem Ayşe'yi haftalık bireysel görüşmeler ile danışmanlık vermesi.
2. Ayşe'nin dersleriyle ilgili yaşadığı sorunları azaltmak için akran desteği sunulması, zorlandığı derslerin öğretmenlerinden ek destek alması, etüd çalışmalarına katılması sınıf rehber öğretmeni tarafından organize edilecek.
3. Ayşe'nin olumlu sosyal çevre edinmesi ve kendini geliştirmesi için rehber öğretmen tarafından Yunus Emre Gençlik Merkezi'ne gitmesinin sağlanması, ayrıca okulda ilgilendiği diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılması.
4. Ayşe'nin ailesinin maddi koşullarının iyileştirilmesi için müdür yardımcısı tarafından Kaymakamlık SYDV'na yönlendirilmesi.
5. Ayşe'nin babası ile rehber öğretmen tarafından destek çalışması yürütülmesi.

PLAN TAKİP SÜRECİ: (Sorumlu kişi: _____ Nermin Y. _____)

Tekrar toplanma zamanı: _____ 12.11.2011 _____

PLAN TAKİP TOPLANTISI: TARİH: _____

SONUÇ:

- ☐ SORUN ÇÖZÜLDÜ
- ☐ SORUN ÇÖZÜLMEDİ, İZLENMESİ KARARLAŞTIRILDI
- ☐ SORUN ÇÖZÜLMEDİ, MOBİL EKİBE YÖNLENDİRİLMESİ KARARLAŞTIRILDI

ÖNDEĞERLENDİRME EKİBİN ARANMA TARİHİ: _____

KİMİNLE GÖRÜŞÜLDÜ: _____

RTK'nın yapmış olduğu planın sonuçlarının takibi önleme çalışmalarının değerlendirilmesi açısından son derece kritiktir. Yapılan çalışmalar sonrasında öğrencinin koşullarında iyileşme görüldü ise çalışmaların devamının öngörülmesi ve sorunlar çözümlendiği zaman ise çalışmaların sonlandırılması düşünülmelidir.

Ancak, bazı durumlarda planlanan çalışmalar istenilen sonuçları getiremediği gibi çalışmalar sürerken öğrenci ve ailesi hakkında önceden bilinmeyen tehlikeli durumların varlığı (örneğin istismar) ortaya çıkabilir. Aşağıdaki listede yazılı durumların varlığı noktasında Ön Değerlendirme Ekibine yönlendirme düşünülmelidir:

1. Ailenin yapılan plan ile işbirliği yapmaması
2. Ailede tacizkar yaklaşımlarının varlığına ilişkin şüphenin doğması
3. Yapılan çalışmalar sonucunda öğrencide belirgin bir iyileşme sürecinin izlenmemesi ya da kötüleşmesi

ÖN DEĞERLENDİRME EKİBİNE YÖNLENDİRME VE ÖNCESİNDE YAPILMASI GEREKENLER

Bir önceki bölümde de ele alındığı gibi Ön Değerlendirme Ekibine ancak okullarda birinci düzey yönlendirmelerin sonuçsuz kaldığı ya da **çoklu** risklerin bir arada bulunup, daha ileri incelemelerin yapılması gereken karmaşık ve yüksek risk içeren olgularda yönlendirme yapılması uygundur.

Okullarda Ön Değerlendirmeye yönlendirme akışı:

Aşağıdaki durumlarda ilk adımda RTK değerlendirir (Rehber öğretmen (psikolojik danışman) ve öğretmen ilk durum değerlendirmeleri – aile ve çocukla görüşme)

- **Eğitimde devamsızlık, başarısızlık**
- **Okulda davranışsal/psikolojik sorunlar** gözlemlendiğinde

Yukarıdaki durumlar incelenirken aşağıdaki durumlardan bir çoğunun anı anda varolması durumunda Ön Değerlendirme Ekibine başvurulur:

- **Aile yapısında ciddi sorunlar varsa** (ebeveynlerden biri ölmüş, ebeveynlerden biri terk etmiş, boşanma/ayrılma yaşanmış ise, üveylik durumu var ise ya da aile içinde ciddi anlaşmazlıklar, şiddet var ise)
- **Ebeveynlerin birinde ya da birinden fazlasında ebeveynlik fonksiyonlarını yerine getirebilmeyi engelleyen durumlar var ise** (ağır psikiyatrik tablo (depresyon, şizofreni gibi), madde kullanımı ya da riski, ebeveynlerden birinde ciddi zeka geriliği)
- **Maddi sorunlar var ise** (ebeveynler işsiz, düzensiz çalışıyor ya da aileye gelen gelir en temel ihtiyaçları karşılamak için yeterli değil ise)

- **Ebeveyn çocuk yetiştirme konusunda bilgisiz ve zorlanıyor ise** (örneğin, çocuğun özelliklerinin ebeveyn tarafından yeterli düzeyde anlaşılmadığı ve uygun şekilde davranılmadığı izlenimi var ise)
- **Ebeveynin çocuğu ile gerekli düzeyde ilgilenemediği ya da ihmal etme riski bulunduğu izlenimi oluşmuş ise** (ebeveyn ile çocuk arasında olumlu bir ilişkinin olmadığı görülmüş ya da düşünülmekte ise, çocukların yeterince ebeveynleri tarafından gözetim almadıkları inancı oluşursa, çocuğun kronik bir rahatsızlığına yeterli düzeyde gerekli tıbbi bakım verilmiyor ya da hekim tarafından takip edilmesi sağlanmıyor ise)
- **Ebeveyn çocuğunun okula gitmesi konusunda destekleyici bir tavır içinde değil ise** (çocuğun okula gitmesi için gerekli destek sunulmuyor ya da okuldan aile içinde başka çocuk ya da yetişkinlere bakım vermek için alınma riski var ise)
- **Aile içinde yakın dönemde ciddi kayıplar gerçekleşip aile bireyleri bu konuda yeterli başetme kapasitesi sergileyemiyorsa**

Ön değerlendirme ekibine başvuru ancak olgu üzerinde çalışıldıktan ve çeşitli görüşmelerle (veli, öğrenci gibi) gerekli bilgiler toplandıktan ve okul bünyesinde yapılabilecek yönlendirmeler sonuçsuz kaldığında yapılmalıdır. Okul tarafından yeterli bilgi toplanmadan yapılan yönlendirmeler kaynak israfına yol açar.

İlerideki sayfalarda Ön Değerlendirme Ekibine yönlendirmek için kullanılacak form sunulmaktadır. Bu formda da görülebileceği gibi, olgu ile ilgili temel çalışmalar tamamlanarak Ön Değerlendirme Ekibine yönlendirme yapılması çok önemlidir.

GİZLİLİĞİN KORUNMASI VE KAYIT TUTMA

Erken Uyarı Siteminde öngörülen aşamalı değerlendirme süreci güvenli bir bilgi paylaşımı üzerine inşa edilmektedir. Çocuklara ve ailelerine ilişkin özel bilgilerin ancak çocuğun tehlike altında olduğu düşünüldüğü koşullarda ilgili Ön Değerlendime Ekibi ile paylaşılması planlanmıştır. Önerilen modelde çocuklara ilişkin risklerin taranması sonucu her kurumun önce kendi içinde ilgili hizmetlere yönlendirmeleri öngörülmüş olup, beklenen iyileşmenin görülmediği noktada kurum dışı bir yönlendirme ile Ön Değerlendime Ekibine bildirim yapılması önerilmektedir. Bu ikinci yönlendirme kurumlar arası işbirliğini gerektirmektedir. Bu işbirliği, önerilen modelin en kilit noktasıdır. Bölgeden sorumlu Ön Değerlendime Ekibine yönlendirilen olgular ile ilgili temel bilgilerin paylaşılması beklenmektedir. Her iki tarafın da özel bilgilerin gizliliğini koruma sorumluluğu vardır.

Bilgi paylaşımının belirli ölçütleri ve standartları vardır:

- ✓ Olgu ile ilgili bilgi sadece Ön Değerlendime Ekibinde bulunan uzmanlar ile paylaşılır
- ✓ Olguya ait Risk Takip Kurulu'nda oluşturulan plan ve sonucu Ön Değerlendime Ekibi uzmanları ile elden paylaşılır
- ✓ İlgili form sadece Ön Değerlendime Ekibi uzmanları tarafından görülür, başka kişilerin forma erişimi engellenir
- ✓ Olguya ait tarama ve Risk Takip Kurulu Formu öğrenci dosyasında tutulur ve izni olmayan kişiler tarafından erişimleri engellenir
- ✓ Bilgi paylaşımı güvenli bir ortamda, başkalarının duymayacağı koşullar temin edildikten sonra yapılır.
- ✓ Tüm bu süreç içinde olgu ile ilgili paylaşımlarda etiketleyici bir şekilde konuşulmaması etik açıdan çok önemlidir

- ✓ Çocukla ilişkili RTK’da tartışılanların ve çocuğun hakkında alınan kararların, çocuğun yararına olan durumlar dışında, başka öğretmenler ya da ilgili olmayan kişilerce bilinmemesi sağlanmalıdır.

Yıldırım İlçesi için Ön Değerlendirme Ekibine Ulaşım aşağıdaki numaradan yapılabilir:

(224) 253 70 00’dan (Bursa Valiliği)

Çocuk Hizmetleri Koordinasyon Merkezi istenerek
başvuru yapılabilir

Çocuklarla çalışan kurumlar ve meslek elemanları, takip ettikleri bir çocukla ilgili riskli bir durumun varlığından şüphe duymaları halinde çocuğun korunması için etkin adımlar atmak ve karar verebilmek ihtiyacıyla, çocukla çalışan diğer uzmanlardan ve meslek elemanlarından şüphe duydukları konu ile ilgili bilgi alma ihtiyacı hissedebilirler. Gelişmiş çocuk koruma sistemine sahip ülkelerde, örneğin bir aile hekiminin muayene ettiği bir çocuğun istismara uğradığı şüphesi taşınması durumunda, çocuğun aile hekimi, öğretmeni ve varsa sosyal çalışmacısı/psikologu arasında şüpheyeye ilişkin bilgi paylaşımı sağlanarak çocuk hakkında etkin önleme ve koruma adımları atılmaktadır.

Bir çocuğun ciddi bir risk altında olma durumu etkili adımlarla değerlendirilmesi gereken bir noktadır. İstismar şüphesi atlanmaması gereken, aynı zamanda da şüphenin giderilmesi ya da doğrulanması oldukça karmaşık bir süreci içerir. Bu süreç içinde sağlıklı bilgiye ulaşarak şüphenin değerlendirilmesi çocuğun hayatında bulunan diğer meslek elemanlarının da konu ile ilgili endişe taşıyıp taşıyamamasının öğrenilmesi, diğer meslek elemanlarında konuya ilişkin bulgularının olup olmadığı karar verme süreci için önemli ipuçları taşır. Ancak, ***çocuğun özel hayatı ile ilgili bir bilginin paylaşılması aşağıdaki gerekçeler ile yapılırsa*** kabul edilebilirdir:

- Mağdur çocuk ise ve bu mağduriyetinin giderilmesi ve tedavisinin sağlanması için
- Mağduriyete sebep olan kişi hakkında yasal işlem yapılması için
- Başka mağduriyetleri önlemek
- Çocuğun sağlığı ve güvenliği tehlike altında ise
- Sorunun çözümü için diğer kurumlara ihtiyaç duyulması halinde
- Suç varsa
- Suç konusunda açık ve yakın tehlike varsa suç işlenmesini önlemek için

- Kişi güvenliği tehdit altında ise
- Kendine veya başkasına zarar verme riski varsa
- Zamandan tasarruf etmek, yeniden aynı bilgilerin araştırılmasını engellemek için gerekli ise

Özel hayatı ilgilendiren aşağıdaki bilgiler diğer meslek elemanları ile paylaşılabilir:

- Yaşamsal ve toplumsal tehdit olduğunu gösteren bilgiler
- Hangi kurumdan nasıl bir destek bekleniyorsa onunla ilgili gerektiği kadar bilgi verilmeli / ihtiyaç ölçüsünde bilgi verilmeli
- Failin adı, suçun türü, mağdura yakınlığı vb. bilgiler
- Çocuğun sağlığını tehdit eden unsurlar hakkındaki bilgiler
- Ruh sağlığı ile ilgili bilgiler
- Mevzuat gereği paylaşılması gereken bilgiler
- Kişinin paylaşılmasını istediği bilgiler

Çocuğun özel hayatını ilgilendiren bilgiler kanunda öngörölmüş olan ve çocuğun probleminin çözümü aşamasında etkili olabilecek meslek elemanları ile paylaşılabilir. Bu da ilgili olan herkesi ifade eder, ancak bu ilgili olan herkes ile bütün bilginin paylaşılacağı anlamına gelmez. İlgili olan herkesle o kişinin çocuğun yararını koruyacak biçimde görevini yapabilmesi için gereken bilgi paylaşılabilir. Bunun için kiminle hangi bilginin paylaşılacağına açık olması gerekir

Çocuğun özel hayatı ile ilgili bir bilgiyi paylaşan kişi aşağıdaki özellikleri taşıyan bir kayıt tutmalıdır:

- Bilgi paylaşımının başlangıcından itibaren kimlerle, ne tür bilgilerin paylaşıldığı,
- Ne zaman paylaşıldığı,
- Sonuçları
- Bilgiyi verirken gizliliğin bildirilmiş olması

Bilgi Paylaşımının İlkeleri

Bilgi paylaşımı konusunda temel hedef çocuğun yararının korunmasıdır. Bu nedenle aşağıdaki ilkelere uygun biçimde yapılması gerekmektedir.

1. Orantısal Olmalı: Çocuğun korunması ile paylaşılan bilgi orantılı olmalıdır.

- Çocuğun refahının korunması ihtiyacı ile orantılı olmalı
- Açıklanan bilgi miktarının gereksinim ve koşullarla orantılı olmalı
- Bilginin açıklandığı kişi sayısı, olayın gerektirdikleri ile orantılı olmalı

2. Kayıtlı Olmalı: Paylaşılan bilgi kaydedilmiş olmalı ve bu kayıt şunları içermelidir:

- Bilgi paylaşımının amacının ne olduğu
- Açıklanacak bilginin türü ve kapsamının ne olduğu
- Bilginin kimlere açıklandığı (ve söz konusu bilginin gizliliğini sağlama yükümlülüğünde olduklarını)

3. Gerekli Olmalı: Bilgi çocuğun korunması için gerekli ise ve kime gerekiyorsa onunla paylaşılmalı. Korumanın aşağıdaki alanları ilgilendiriyor olması gerekir:

- Çocuğun refahının korunması
- Sağlığının ve ahlakının korunması
- Çocuğun tüm haklarının ve özgürlüğünün korunması

4. Yasa ile düzenlenmiş olmalı: Hangi bilginin, kiminle, nasıl paylaşılacağı ve bu kurallara uymanın yaptırımının yasa ile düzenlenmesi gerekir. Bu düzenlemeler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. Maddesine ve tüm ulusal mevzuatlara uyumlu olması gerekir.

Bilgi paylaşımı çocuğun yararının korunması için gereklidir, ancak yine aynı gerekçe yani çocuğun yararı hangi bilgilerin, kiminle paylaşılacağı

konusunda da yol gösterici olmalıdır ve bu konuda geliştirilmiş prensipler tüm çalışanlarca biliniyor olmalıdır.

Çocuk koruma alanında çalışan bir personel hangi bilgilerin, kiminle ve hangi gerekçeler ile paylaşılmasının gerektiğini, aynı zamanda da paylaşılan bilgiler ile ilgili nasıl bir kayıt tutulması gerektiğini biliyor olmalıdır.